Start of [Gedenke der Tage der Vorzeit].

AR 2866

Sys #: 000195284

LEO BAECK INSTITUTE
Center for Jewish History
15 West 16th Street
New York, NY 10011

Phone: (212) 744-6400
Fax: (212) 988-1305
Email: lbaeck@lbi.cjh.org
URL: http://www.lbi.org

AR 2866 1/2 [Geräte der Jagd der Vorzeit] 1876 K

Gedenke der Tage der Vorzeit, bemerke die Jahre voriger Geschlechter, frage deinen Vater und er wird dir berichten, deine Alten und sie werden dir sagen. 5.B.M. 32.J.

Gelobt sei der Ewige, der mit seiner Gnade uns hat gelangen lassen und in den Stand gesetzt, ihm dieses Gotteshaus zu errichten.

Seit ungefähr 70 Jahren waren Juden in der Stadt Allenstein ansässig, welche keine eigen gebaute Synagoge besassen, sondern in gemietheten Betlokalen ihren Gottesdienst verrichteten. Im Jahre 1856 wurde eine Synagoge aus einem erkauften Hause in der Krumstrasse No.118 hergestellt, welche sich aber schon nach Verlauf einiger Jahre als zu klein und für die zunehmende Gemeinde, namentlich an den Festtagen als unzureichend erwies. Es wurde demnach beschlossen, eine neue Synagoge den Bedürfnissen und Verhältnissen der Gemeinde angemessen zu erbauen.
Am heutigen Tage, Freitag den 2ten Juni 1876 der gewöhnlichen Zeitrechnung, haben wir uns auf der Baustelle versammelt, mit dem Beistande Gottes den Bau mit der Grundsteinlegung zu beginnen, welcher an der Stelle, wo die heilige Lade errichtet wird, versenkt wurde.
Die Synagoge ist mit der Vorhalle 17 Meter 32 Centimeter lang, 14 M. 78 Cm. breit und 11 M.58 Cm.hoch, und von dem Maurermeister Herrn Mathias Toffel unter der Aufsicht des Königlichen Kreisbaumeisters Herrn Mohr erbaut worden. Unter der Regierung
Sr: Majestät des Kaisers von Deutschland und Königs von Preussen
Wilhelm I.
des Oberpräsidenten Sr: Excellenz wirkl. Geheimer Rath Herrn v. Horn
Königl. Kreis-Landraths Herrn v.d. Brinken und des
Bürgermeisters Herrn Hauptmann v. Röbel.

Gemeindebeamte.

Herr Isaac Tonn Cultusbeamter.

Vorstand

Herr Selig Salzmann Vorsitzender.
" Hirsch Herrnberg.
" Pincus Lehwald.

Repräsentanten.

" Jonas Baruch Vorsitzender. Hirsch Raphaelsohn.
" Pincus Lewinsohn. Salomon Lippmann. Lewin Grau.
" Herrmann Hirschberg. Salomon Frankenstein.
" Philipp Herrnberg. Adolph Lewald.

Die ferneren Angaben des Baues dieser Synagoge betreffend sind in den beiliegenden Protokollen verzeichnet.

Der Herr gedenke es uns zum Guten und schütze uns mit seiner grossen Gnade! Amen!

Es sei noch ehrenvoll hier erwähnt der Name des Nestors unserer Gemeinde, Herrn Lewi Heimann, welcher vor der Erwerbung einer eignen Synagoge in seinem Hause ein Betzimmer länger denn 20 Jahre unentgeltlich hergegeben hat.

זכר ימות עולם בינו שינות דר ודר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך:

ברוך ה׳ אלהי ישראל אשר לא עזב חסדו ואמתו מאתנו ומולא אדת
ידינו לבנות את בית הכנסת הזה לשם ה׳ אלהי צבאות:

זה שבעים שנה אשר נתישבו יהודים פה בעיר אלטענשטיין ולא היה
להם בית הכנסת קבוע רק בבית אחד שכרו להם חדר להתפלל שם
בכונין ובשנת תרט״ז לפק קנו בית אחד ברחוב קרומשטראס נומ׳ ק״ח —
ובנו אתו לבית הכנסת, אך קטנה היתה מאוד עד שלאחר איזה שנים
ברבות אנשי העדה לא הספיק מקום הבית להתאסף כולם להתפלל
ובפרט בימי נוראים וחגים:
הנה כעת העיר ה׳ את רוח אנשי עדתינו להקים בית הכנסת טובה
וגדולה מזמנה הי צרכנו והיום אספנו כלם בחסד אל בשמחה וטוב
לב להתחיל את הבנין בשימת מיצבת אבן ביסוד הבית במקום אשר
ימו שם ארון הקדש, ויענו כלם ואמרו, האבן הזאת אשר שכונו —
מיצבה יהיה בית אלהים:

בשנת ה׳ אלפים שש מאות ושלשים וששה לבריאת עולם בעשרה
ימים לחדש סיון התחילו לבנות את בית הכנסת עם אולם על פני
היכל הבית כה אמות ארכה ועשרים ושתים רחבה ושמנה עשר
קומותה מן ראשי וחכמי הבונים שאפפעל ומאהר:
תחת ממשלת אדוננו הקיסר והמלך ווילהעלם הראשון ירום הודו:
ושם ראש המדינה (פּרעזידענט) זייע עקסעלענץ פאן האַרן:
ושם יועץ הארץ (לאַנדראַטה) אדון באַן דער בירנקען:
ושם ראש עירנו (בורגערמייסטער) אדון הויפטמאַן פאן ראַבעל:

שכוות ראשי העדה

כה הרבני מוהו׳ יצחק אייזק בן מהורר נפתלי הירץ כאַהן שץ ומ״מ
כה יצחק בן כה יחיאל זאלצמאַנן גבאי ראשון:
כה צבי בן כה שלמה העררנבערג גבאי שני:
כה פנחס בן כה יהודא לעוואלד גבאי שלשי:

שמוש מועמדי העדה (ערפּרעזענטאַנטען)

כה יונה בן מהורר יוסף באַרוך: ר כה צבי אברהם בכה דוד הירשבורג
כה מיכל צבי בכה יהודא רפאלזאהן: כה שלמה בכה יעקב בראַנקענשטין
מוהו גיסן בן מוהו יוסף ליפמאנן: כה שרגא בכה צבי העררנבערג:
כה פנחס בן כה צבי לעווענזאהן: כה אברהם בכה טוביהו לעוואלד:
כה יהודא בן כה דוד הכהן גריא:

ויתר דברי בית הכנסת הזה הלא הם כתובים על עלי פראטאקאל אשר
תקנו הגבאים בהכינית מעמוד אנשי הקהל:

זכרה לנו אלהינו לטובה וחוסה עלינו כרב חסדיו: אמן

וגם לכתוב [illegible] שם זקן עדתנו החבר ר יהודא בן כה ר יצחק הימאַן שהכין בנדבת לבו
בביתו ר׳ אחד לבהכנ׳ מיעת נתישבו פה היהודים יותר מעשרים שנה:

Gedenke der Tage der Vorzeit, betrachte die Jahren mehrerer Geschlechter, frage deinen Vater und er wird es dir verkünden, deinen Aeltesten und sie werden es dir sagen. 5. B. M. 32. 7.

Gelobet sei der Herr, der mit seinem Segen unser Fest gesegnet hat, der in uns Kraft erweckt, diese heilige Gotteshaus zu errichten:

Seit unseren Vätern wohnen Juden in der Herr Altenstein unterthänig, erhielten keine eigentliche Synagoge, sondern in gemiethete Lokalen kam diese Gemeinde zusammen. Im Jahre 1836 wurde eine Synagoge mit einem gemiethen Hause in der Breite Strasse N°18 fürgenommen, welches für eine so grosse Gemeinde, namentlich an den Festtagen als ungenügend befunden wurde, so dass man sich genöthigt sah, eine neue Synagoge zu errichten. Der Grundstein zu dem neuen Gebäude wurde am Pfingstfeste den 2ten Juni 1856 von gründlichen Zeitgenossen gelegt und mit der Grundmauer begonnen. Der jetzige Vorsteher der Gemeinde Herr Moses Gotho hat mit der Grundlegung, in seinem und seiner Mitvorsteher Namen die Hälfte der Mauer aufgeführt, welche mannshoch ist. Die Synagoge ist mit der Vorsetzte 17 Meter 32 Centimeter lang, 14 M. 58 Cm. breit und 11 M. 58 Cm. hoch, sie ist von dem Maurermeister Herrn Mathias Jäkel und der Zimmerarbeit von Herrn Moor ausgeführt worden. Mögen der Ewige seine Gnade und Barmherzigkeit über Herrn Moses und seine Mitvorsteher walten lassen und sie mit Leben und Gesundheit segnen. Amen.

Wilhelm I.

Der Ehrwürdige Vorsteller meiner Gemeinde Herr: Moses Gotho.

Beisitzer: Herr v. Brenken und der Lehrer Herr Hirschmann v. Hebel.

Gemeindevorsteher:

Herr Isaac Aron Cohn Ehrenbürger.

Beisitzer:

Herr Isaac Hirschmann Beisitzer.
" Moses Sternberg.
" Moses Lekowald.

Vorsteher:

" Isaac Aaron Beisitzer. Hirsch Rayphaelsohn.
" Moses L. Cosemir. Salomon Lippmann. Levin Gross.
" Herz Herzenberg. Salomon Isaac Isenstein.
" Mathias Herrnberg. Adolph Lewald.

Diese Urkunde Ihre Heilige Bücher Synagogen Gemeinde in den Eckstein gelegt.

Der Ewige erhalte sie und ihre Heilige Bücher und stärke sie mit seinem ewigen Segen! Amen!

Gegeben und ausgestellt von unserem Rath der Vorsteher der Israelitischen Gemeinde Herren Rabbiner, und Rath von der Israelitischen, unserer eigenen Synagoge, in seinem Hause als Vorsteher am 20ten Juni 1856 unterschrieben.

End of [Gedenke der Tage der Vorzeit].